

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา

Development of Moral Indicators Based on Buddhadhamma

Principles for Administrators

ทชมน เอี่ยมสอาด

Thasamon Aiensaard

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: thasa2510@gmail.com

Received October 19, 2024; Revised September 23, 2025; Accepted September 25, 2025

บทคัดย่อ

สถานการณ์ปัจจุบันของระบบการศึกษาไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน ปัญหาการขาดแนวทางการประเมินคุณธรรมที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยทำให้การพัฒนาผู้บริหารในด้านนี้ขาดทิศทางที่แน่นอน การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมที่อิงหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินและพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสังคมไทย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและการพัฒนาคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เพื่อเสนอตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 17 รูปคน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ชนิด คือ 1) แบบมีโครงสร้าง 2) แบบสนทนากลุ่ม 3) การสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและการค้นข้อมูล สรุปนำเสนอผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ส่งเสริมความโปร่งใส ความยุติธรรม และการเคารพความแตกต่าง ตัวชี้วัดคุณธรรมของผู้บริหาร

สถานศึกษาช่วยให้ผู้นำตัดสินใจอย่างมีสติการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการจะส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนและผู้บริหารให้มีจริยธรรม ส่งผลให้สังคมดีขึ้น

สรุปผลการวิจัย การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบหลักสัปปุริสธรรม 7 ด้าน ได้แก่ ด้านธัมมัญญ (รู้จักเหตุ) อุตถัญญ (รู้จักผล) อุตตัญญ (รู้จักตน) มัตตัญญ (รู้จักประมาณ) กาลัญญ (รู้จักกาลเวลา) ปริสสัญญ (รู้จักชุมชน) บุคคลัญญ (รู้จักบุคคล) โดยผลการวิจัยนี้ถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ นำเสนอ 35 ตัวชี้วัดที่ส่งเสริมความเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม ส่งผลให้การจัดการการเรียนการสอนมีคุณภาพ และนักเรียนมีทักษะที่เหมาะสมกับอนาคต ส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนและสังคม

คำสำคัญ: ตัวชี้วัดคุณธรรม; พระพุทธศาสนา; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The current situation of Thailand's educational system is confronting significant challenges regarding the moral and ethical standards of educational administrators, which directly impacts educational quality and sustainable student development. The absence of clear moral assessment guidelines that align with Thai social context has resulted in directionless development of administrators in this critical area. This research therefore aims to develop moral indicators based on Buddhist principles to serve as an effective tool for evaluating and enhancing the moral standards of educational administrators in a manner that is both efficient and appropriate for Thai society.

This research aims to: 1) investigate the concepts and development of Buddhist ethics among educational administrators; 2) create indicators for Buddhist ethics among educational administrators; and 3) propose indicators for Buddhist ethics among educational administrators. This qualitative research employed a framework for developing Buddhist ethical indicators. The research was conducted in Kanchanaburi Province, with a purposive sample of 17 educational administrators. Data collection methods included in-depth interviews (structured and group discussions), and observation. Qualitative data analysis techniques, including content analysis and data triangulation, were utilized. The findings revealed that the application of Buddhist principles fosters a positive organizational culture, promoting transparency, fairness, and respect for diversity. The ethical indicators for educational administrators

facilitate mindful decision-making. Applying Buddhist principles in administration enhances the ethical development of both students and administrators, contributing to a better society.

Research Results Summary: Development of Moral Indicators for Educational Administrators Based on the Seven Aspects of Sappurisadhamma Framework: dhammannyū (understanding cause), atthānyū (understanding effect), attānyū (self-awareness), mattānyū (understanding moderation), kālannyū (understanding time), parisānyū (understanding community), and pukkhalannyū (understanding people). These indicators, derived from the experiences of expert educational administrators, promote ethical leadership, leading to improved teaching and learning, student skill development aligned with future needs, and an enhanced image for schools and society.

Keywords: Moral indicators; Buddhism; Educational institution administrators

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานและปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตพร้อมทั้งเป็นรากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติ ผู้ต้องการความสงบสุขและความมั่นคงปลอดภัยแก่ตัวเอง และแก่ประเทศชาติจึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรม หากบุคคลขาดคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขสงบ ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลมีผลร้ายทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม ดังจะเห็นได้จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด เป็นต้น คุณธรรมจริยธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อคนในสังคม (Chaiyoothaphum, 2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยรวมมีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีระดับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ด้านอำนาจและบารมี ด้านเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ด้านสังคมวัตถุ 4 ด้านอิทธิบาท 4 และด้านความซื่อสัตย์/จงรักภักดี โดยลักษณะสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกัน ทางด้านอายุ รายได้ และประสบการณ์การทำงาน มีระดับค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ไม่แตกต่างกัน ส่วนลักษณะสถานภาพของผู้ตอบ

แบบสอบถามที่แตกต่างกันทางด้านเพศ มีระดับ ค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Tuantoe et al., 2564)

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยกลุ่มเป้าหมายคือผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่การวิจัย คือ สถานศึกษาใน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อประเมินปัญหาและความต้องการในการบริหารจัดการที่ยึดหลักคุณธรรม ข้อจำกัด ที่พบอาจรวมถึงการขาดความเข้าใจหรือการนำหลักธรรมมาใช้ในบริหารงาน นักวิจัยมีประสบการณ์และ ส่วนร่วมในพื้นที่นี้โดยการทำงานร่วมกับโรงเรียนและชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี อาจรวมถึงการจัดสัมมนา การฝึกอบรม หรือการทำงานวิจัยก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมในองค์กรการศึกษา มีงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมในบริบทของการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหาร สถานศึกษา และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ได้ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและความ ต้องการของผู้บริหารในด้านการตัดสินใจและการวางแผน การวิจัยจะดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์และ สอนทนากลุ่มในช่วงเวลาที่กำหนด โดยเน้นการรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนในพื้นที่ นักวิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับประสบการณ์และมุมมองของผู้ให้ ข้อมูล มีการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและศึกษางานวิจัยก่อนหน้านี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและ สามารถพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อค้นหาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเสริมสร้างคุณธรรม การวิจัยนี้มุ่งศึกษาตัวชี้วัด คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีหลักคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงานเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อองค์กร และต่อสังคม สำคัญ ยิ่งที่จะนำพาองค์กรหรือการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาและการบริหารสถานศึกษาให้ สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมผลลัพธ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากคุณธรรมจริยธรรมนั้น คือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อแยกแยะคนดีมีคุณธรรมและคนไม่ดีไม่มีคุณธรรม เสริมสร้างการยกระดับคุณธรรม สร้างระบบคุณธรรมในการสรรหา โยกย้าย กลั่นกรอง คนดีมีคุณธรรม เพื่อบริหารสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษาไทยขาดเครื่องมือการ ประเมินคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีมาตรฐานชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อเป็นเครื่องมือในการ ประเมิน คัดสรร และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่เข้มแข็ง การวิจัยนี้มุ่งตอบ

คำถามสำคัญว่าตัวชี้วัดคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาควรประกอบด้วยองค์ประกอบใดบ้าง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาได้อย่างไร เพื่อให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาแนวคิดและการพัฒนาคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาเพื่อสร้างตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา
3. เพื่อเสนอตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้และรับการฝึกอบรมสั่งสอน จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อโลกได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อสะสมประสบการณ์ชีวิต มนุษย์ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปด้วยพร้อม ๆ กัน เพราะคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, 2009) สรุปได้ว่า ความสำคัญของคุณธรรม มีดังนี้ 1) ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบ 2) ช่วยให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา 3) ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ 4) ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนมากขึ้น 5) ช่วยให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์มาสร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีคุณค่า 6) ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อม ๆ กัน

ทฤษฎีคุณธรรม จริยธรรมที่อยู่บนฐานของความตั้งใจของแต่ละบุคคลถือการตั้งใจ กระทำสิ่งนั้นเป็นหลัก การกระทำทุกอย่างจะดีหรือชั่วอยู่ที่การตั้งใจที่เรียกว่าเจตนา ถ้ามีเจตนากระทำ ความดีด้วยกาย วาจา ใจ สามารถตัดสินได้ว่าการกระทำนั้นถูกต้องหรือไม่ ความตั้งใจทำดีจะเป็น ความดีที่แท้จริง การกระทำทุกอย่างคือทำสิ่งดี หรือปราศจากความสนใจเนื่องมาจากเหตุและปัจจัย เมื่อมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ปัญหาหลักที่สำคัญในทฤษฎีเหล่านี้คือ รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีก็จะต้องทำสิ่งที่ดีนั้น (Roonglavan, 2562) ศาสนาทุกศาสนา สอนให้รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกแท้จริงและอะไรคือสิ่งที่ผิด จากการ สอนของครู พระและผู้เคร่งศาสนา หรือจากหนังสือทางศาสนา อย่างไรก็ตาม หลักศาสนาทั้งหมด สอนคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม แต่ไม่ได้สรุปเป็นข้อตกลงในลักษณะเป็นหลัก ปิดกั้นความ เข้าใจหลักคุณธรรม จริยธรรมของ

ศาสนาในแนวทางร่วมกันโดยทั่วไป เพื่อให้ทุกคนเข้าใจที่จะปฏิบัติตัว เป็นคนดีของทุกศาสนาได้ นักคิดด้านปรัชญาส่วนหนึ่งมีแนวคิดที่ว่า คนเรามีความสามารถที่จะรู้ การกระทำในสิ่งที่ถูกและผิดโดยกำเนิด เป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มาให้กับทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในโลกนี้อยู่แล้วและทุกคน สามารถรับรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน สิ่งที่เป็นเรื่องยากก็คือ การหามาตรฐานว่าอะไรคือสิ่งที่ถูก และอะไร คือสิ่งที่ผิด

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมเชิงพุทธบูรณาการ

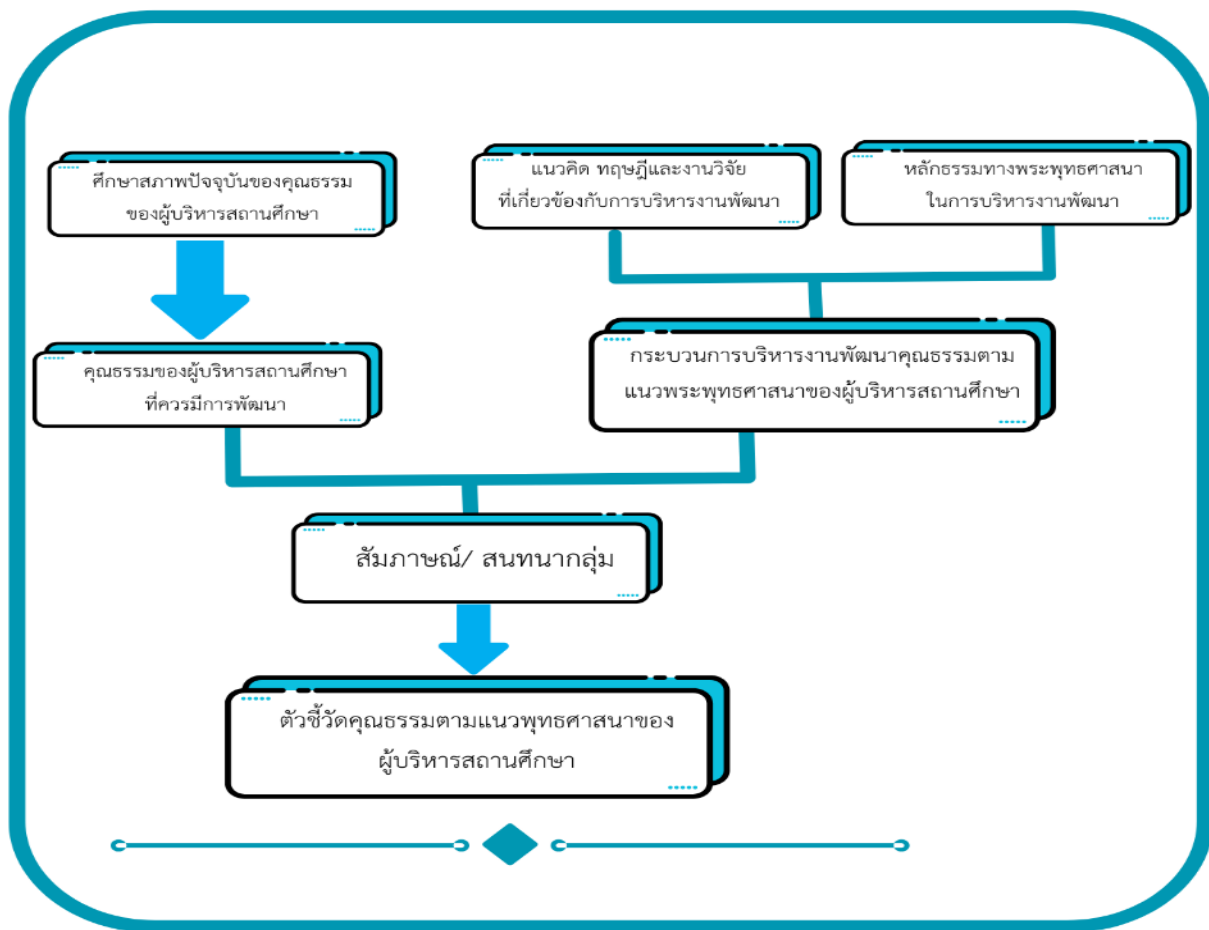
การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมเชิงพุทธบูรณาการ โดยการบูรณาการหลักพุทธศาสนา หลักสัปปุริสธรรม 7 บูรณาการกับทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant conditioning) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral development theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social cognitive theory) (Khaemmani, 2003) คุณธรรม จริยธรรมที่อยู่บนฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากเหตุและปัจจัย ทฤษฎีคุณธรรม จริยธรรมบางทฤษฎีมาจากฐานของสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องมาจากเหตุ และปัจจัย ทฤษฎีเหล่านี้กล่าวว่าสิ่งที่ถูกจะสืบเนื่องมาจากเหตุที่ดีและสิ่งที่ผิดจะสืบเนื่องมาจากเหตุที่ เลวร้าย ทฤษฎีเหล่านี้เห็นว่าเป็นความสุขในการทำสิ่งที่ดี ความดีนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันกับความสุข เพราะความสุขของคนบางคนอยู่บนความทุกข์ของคนอื่น กฎของคุณธรรม จริยธรรมที่บอกเราว่าจะ รักษาความดีที่เนื่องมาจากเหตุและปัจจัยนี้ได้อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ค้นพบโดยประสบการณ์และโดยการมี เหตุผลจากการรู้ข้อเท็จจริง ทฤษฎีคุณธรรม จริยธรรมบางทฤษฎีอยู่บนฐานของสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องมาจากเหตุ และปัจจัยที่กระทำ จึงเป็นคำกล่าวอ้างที่เป็นเช่นนี้เป็นผลจากการกระทำ ทฤษฎีเหล่านี้เป็นการเน้นการกระทำที่มีความเมตตากรุณา การไม่มีความโลภ อย่างไรก็ตาม หลักการของการเอาประโยชน์เพื่อตนเอง กลายเป็นจุดอ่อนที่ไม่สามารถใช้ในการแก้ปัญหาที่มีความเห็นไม่ตรงกันทางกฎหมายเพราะว่าการตัดสินใจจะให้ข้อเสนอแนะนำด้วยประโยชน์ส่วนตัวแทนความดีของคนซึ่งได้กลายเป็นข้อขัดแย้ง ในความคิด ความอ่อนแอของสังคม ทำให้เป็นเรื่องยากลำบากที่จะชี้ให้เห็นว่าคุณธรรม จริยธรรมที่มา จาการากฐานของการกระทำความดี และถ้าทุกคนทำ ความดีก็จะสามารถนำสังคมให้มีความมั่นคงได้

จากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยังไม่มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา บูรณาการกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่องหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ มาใช้เป็นกรอบในการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกเป็นตัวชี้วัด 7 คือ 1) ธัมมัญญตา คือ รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของ สถานการณ์ที่จะทำให้เกิดผล 2) อุตถัญญตา คือ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการ 3) อตตัญญตา คือ รู้จักตน 4) มัตตัญญตา คือ รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม 6) ปริสัจญตา คือ รู้จักชุมชน 7) ปุคคลปโรปรัญญตา คือ รู้จักบุคคล (Mahachulalongkorn rajavidyalaya University, Tripitaka, 2539) กรอบแนวคิดหลักธรรมทั้ง 7 ด้านนี้ ผู้วิจัยนำไปใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือเก็บ

ข้อมูลวิจัย เพื่อถอดประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาระดับอาวุโส เพื่อนำสังเคราะห์ข้อมูลพัฒนาเป็นตัวชี้วัด นำเข้าสู่การสนทนากลุ่ม หาข้อสรุป เสนอตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี หลักธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/ท่าน เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/ท่าน

การศึกษาในเชิงการเก็บรวบรวมจากข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ จัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์คือ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ติดต่oprะสานงานส่แบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองถึงที่ทำงานของผู้เชี่ยวชาญ และนัดวันเวลาสถานที่ ที่จะสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ มาดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียง เป็นเอกสารเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดมโนทัศน์ (Concept) ขั้นที่ 2 รวบรวมสาระเนื้อหา (Content) ขั้นที่ 3 วิเคราะห์/สังเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล (Classification) ดีความและประมวลผลข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมจากแบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่ม (Phra Charoenphong Wichai and Phra Maha Prakasit Thitipasittikorn. 2568) สังเคราะห์ ข้อมูลพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้บริหาร พบว่า บริบทของผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและส่งเสริมความสำเร็จในธุรกิจ โดยการนำหลักการของความโปร่งใส ความยุติธรรม และการเคารพต่อความแตกต่างมาใช้ในการตัดสินใจและการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและเคารพจากพนักงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ยังสามารถลดความเสี่ยงทางกฎหมายและสร้างชื่อเสียงที่ดีให้กับองค์กร การปรับตัวของผู้บริหารในยุคที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วต้องสอดคล้องกับคุณธรรมเพื่อรักษาความเชื่อมั่นและความยั่งยืน ในโรงเรียน การประยุกต์ใช้คุณธรรมช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นธรรมและส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างยุติธรรมโปร่งใส 2) การพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหาร พบว่า การเสริมสร้างทักษะการบริหารจัดการความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ และการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน โดยใช้การศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการเวลา การแก้ปัญหา และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี พร้อมกับการพัฒนาจิตใจผ่านหลักธรรมเชิงพุทธ การฝึกสติ ความเมตตา และการตระหนักรู้ในสภาพแวดล้อม การบูรณาการหลักการพุทธศาสนาเข้ากับทฤษฎีการบริหารช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจอย่างมีสติ 3) การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา พบว่า การนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ เพราะช่วยเสริมสร้างคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนและผู้บริหารให้มีจริยธรรม และสร้างสังคมที่ดี โดยหลักธรรมเหล่านี้ช่วยในการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษา ทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งในสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้พัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมของผู้บริหาร พบว่าการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเน้นการสร้างมาตรฐานที่สามารถวัดและประเมินคุณสมบัติทางจริยธรรมของผู้นำ โดยเริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์คุณธรรมสำคัญ เช่น ความซื่อสัตย์, ความยุติธรรม, ความรับผิดชอบ, และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การพัฒนาเหล่านี้ต้องอาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงการสร้างเครื่องมือวัดที่แม่นยำ 2) ปัจจัยในการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง การที่ผู้นำสามารถแสดงพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามหลักการจริยธรรมจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและการปฏิบัติที่ดีในระดับองค์กร 3) หลักสัปปริสธรรม 7 กับตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องคำนึงถึงหลายปัจจัยสำคัญ การนำหลักธรรมอย่างสติปัญญา เมตตา และความเพียรมาใช้ในการบริหาร การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรม 4) สร้างตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าการสร้างตัวชี้วัดเป็นกระบวนการที่ต้องพิจารณาคุณธรรมและค่านิยมหลักของพระพุทธศาสนา ตัวชี้วัดจะรวมถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมที่สำคัญ ความอดทนในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีที่สร้างสรรค์และมีคุณธรรม การยอมรับความผิดพลาดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กรอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวชี้วัดด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์นั้นจำเป็นต้องพิจารณาและกำหนดลักษณะของคุณธรรมที่สามารถวัดและประเมินผลได้ในเชิงประจักษ์ บทบาทของตนเองในการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมได้อย่างไรและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงานอย่างไร การออกแบบคำถามสัมภาษณ์ในลักษณะนี้จะช่วยให้สามารถประเมินด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างละเอียดและครอบคลุม โดยการรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลเชิงลึกจากผู้สัมภาษณ์จะช่วยให้การประเมินความเข้มแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาในด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ตัวชี้วัดด้านคุณธรรมของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักสัปปริสธรรม 7 ข้อมาใช้ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน โดยหลักธรรมเหล่านี้ประกอบด้วยความรู้เรื่องหลักการและเหตุผล (ธัมมัญญาตา) การรู้จักจุดหมายและผลลัพธ์ (อัตถัญญาตา) การรู้จักตนเองและการพัฒนาองค์กร (อัตตัญญาตา) การมีความพอประมาณ (มัตตัญญาตา) การรู้จักเวลามีการบริหารเวลา (กาลัญญาตา) ความเข้าใจและการปรับตัวเข้ากับชุมชน (ปริสสัญญาตา) และการรู้จักบุคคลและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (บุคคลัญญาตา) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยในการตัดสินใจที่ดีและถูกต้อง ลดความขัดแย้งและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่

เป็นธรรม 3) แนวทางการประเมินตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารนั้นมุ่งเน้นที่การสำรวจลักษณะและความสามารถในการประพฤติปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาสอนซึ่งเป็นการประเมินในมุมมองที่รวมถึงความตั้งใจที่ดี ความประพฤติที่เหมาะสมและการตัดสินใจที่เป็นธรรมในการบริหาร โดยการสัมภาษณ์จะพิจารณาถึงปัจจัยหลัก ๆ ความมีสติปัญญาในการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจในธรรมะและการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การแสดงออกถึงความเมตตาและความกรุณาต่อผู้อื่น การรักษาความยุติธรรมและความโปร่งใสในการทำงาน รวมถึงการบริหารจัดการกับความขัดแย้งและความท้าทายอย่างมีสติและปัญญา โดยต้องมีการเจาะลึกถึงประสบการณ์ในการประพฤติปฏิบัติที่สะท้อนถึงความเชื่อมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี โดยส่งเสริมความโปร่งใส ความยุติธรรม และการเคารพความแตกต่าง ซึ่งช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงทางกฎหมาย ทั้งยังช่วยให้การบริหารเป็นไปอย่างยั่งยืนและสร้างชื่อเสียงที่ดี ในสถานศึกษา การพัฒนาผู้นำเชิงพุทธผ่านการฝึกอบรมและการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิมลสิริ บุญมานะ และพระเมธาวิญญูรส พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา “มีความจำเป็นต้องใช้หลักธรรมควบคู่ไปกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อเป็นเครื่องส่งเสริมการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น” (Boonmana and Methawinayaras, 2017) ผลการวิจัยนี้พบว่า ตัวชี้วัดคุณธรรมช่วยให้ผู้นำตัดสินใจอย่างมีสติและเพิ่มคุณภาพการศึกษา โดยการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการสามารถเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนและผู้บริหารให้มีจริยธรรมและสร้างสังคมที่ดีขึ้น

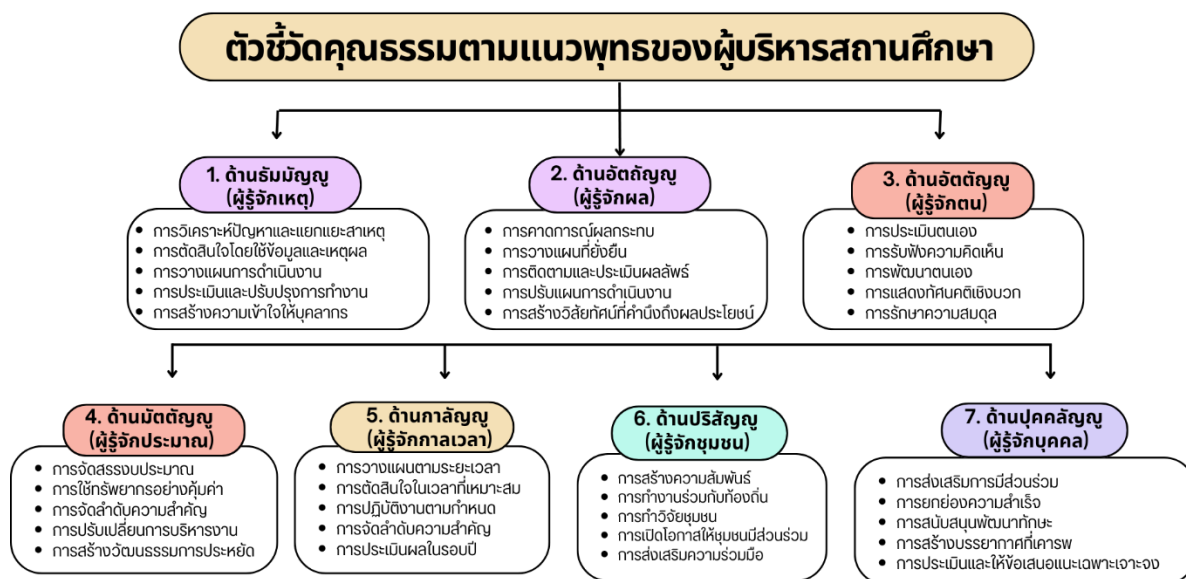
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าผลการสร้างตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมของผู้บริหารควรมุ่งเน้นการสร้างมาตรฐานที่ชัดเจนและสามารถวัดได้ โดยการศึกษาและวิเคราะห์คุณธรรมสำคัญ ความซื่อสัตย์และความยุติธรรม รวมถึงการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือวัดที่แม่นยำ การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและการปฏิบัติที่ดีในองค์กร และการนำหลักธรรมพุทธศาสนา สติปัญญาและความเมตตา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารช่วยสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมและการทำงานเป็นทีมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม สอดคล้องกับทัศนะของ เวลช์ (Welch) กล่าวว่า ผู้บริหาร

สถานศึกษา “เป็นผู้มีลักษณะร่วมหลายอย่างเป็นผู้ที่ต้องทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย ต้องใช้ความประนีประนอมประสพการณ์ รวมทั้งความรู้ด้านอื่น ๆ มาเป็นเครื่องช่วยให้งานสำเร็จ” (Welch, 1982)

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบว่าผลการเสนอตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การประเมินตัวชี้วัดคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมุ่งเน้นการกำหนดลักษณะของคุณธรรมที่สามารถวัดได้ในเชิงประจักษ์ ความโปร่งใส ความยุติธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดี ความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมคุณธรรม เมอร์รี่ (Murry) แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า “คุณค่าของจริยธรรมจะเป็นตัวช่วยในการพัฒนารูปแบบและยุทธวิธีในการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับผู้บริหารสถานศึกษา” (Murry, 1969) จากการสัมภาษณ์และรวบรวมความคิดเห็นจะช่วยให้ประเมินด้านคุณธรรมได้อย่างละเอียดและครอบคลุม การนำหลักสัปปริสธรรม 7 ข้อมาใช้ในการบริหาร การรู้จักตนเองและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงการรู้จักเวลาจะช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เป็นธรรม และการประเมินตามแนวพระพุทธศาสนาควรพิจารณาความตั้งใจที่ดี ความเมตตา ความยุติธรรม และการตัดสินใจที่มีสติ โดยใช้การสัมภาษณ์เพื่อเจาะลึกประสพการณ์และการปฏิบัติตามหลักธรรมของผู้บริหารได้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และทำการสังเคราะห์ ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาและผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาากาญจนบุรีจากการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยตัวชี้วัดคุณธรรม 7 ด้าน 35 ตัวชี้วัด นำเสนอผังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพ แสดงตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกออกเป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย 35 ตัวชี้วัด สามารถอธิบายสาระสำคัญของตัวชี้วัดแต่ละด้านและแนวทางในการนำตัวชี้วัดไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาดังนี้

1. ด้านธัมมัญญ หรือการรู้จักเหตุ เป็นการฝึกผู้บริหารในการวิเคราะห์ปัญหาและแยกแยะสาเหตุที่แท้จริง เพื่อการตัดสินใจที่มีเหตุผล โดยอิงกับข้อมูลที่ได้รับอย่างละเอียด ตัวชี้วัดย่อยยังครอบคลุมถึงการวางแผนการดำเนินงานและการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างความเข้าใจในสาเหตุของปัญหาต่างๆ ให้กับบุคลากรในองค์กร ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การวิเคราะห์ปัญหา ผู้บริหารควรนำกระบวนการวิเคราะห์และแยกแยะสาเหตุเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประชุมและการทำงานร่วมกับบุคลากร 2) การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและหลากหลายในการตัดสินใจเพื่อลดความเสี่ยงในการบริหาร 3) การวางแผนการดำเนินงาน วางแผนโดยใช้การวิเคราะห์เชิงลึกในการเลือกกลยุทธ์และการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม 4) การสร้างความเข้าใจให้บุคลากร สื่อสารให้บุคลากรเข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง เพื่อกระตุ้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

2. ด้านธัตถัญญ หรือการรู้จักผล คือความสามารถในการคาดการณ์ผลกระทบระยะยาวจากการตัดสินใจและการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ยั่งยืน โดยผู้บริหารควรติดตามและประเมินผลลัพธ์ของการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถปรับแผนการดำเนินงานตามความเหมาะสมและสร้างวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นถึงผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในระยะยาว ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การคาดการณ์ผล

ระยะยาว ผู้บริหารควรฝึกฝนการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ โดยพิจารณาถึงความยั่งยืนในด้านผลประโยชน์และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น 2) การวางแผนเพื่อผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ควรวางแผนงานและกำหนดเป้าหมายที่ไม่เพียงเน้นผลลัพธ์ในระยะสั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการเติบโตและการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรและบุคลากร 3) การติดตาม กำหนดระบบการติดตามผล 4) ประเมินผลลัพธ์ กำหนดระบบการวัดประสิทธิภาพของงาน เพื่อให้สามารถปรับปรุงได้อย่างทันท่วงที 5) การสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล พัฒนาแผนการทำงานที่คำนึงถึงประโยชน์และความสุขของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ

3. ด้านอัตตัตถุญ หรือการรู้จักตน เป็นคุณธรรมที่เน้นการรู้จักและพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านจริยธรรมและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ผู้บริหารที่มีคุณธรรมนี้จะมีการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างการพัฒนาตนเองที่ต่อเนื่องและแสดงทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการรักษาสสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงาน เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากร ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรจัดเวลาเพื่อทบทวนการกระทำและพฤติกรรมของตนเอง โดยคำนึงถึงจริยธรรมและผลกระทบที่มีต่อบุคลากร 2) การเปิดใจรับฟังความคิดเห็น เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการทำงาน 3) การพัฒนาตนเอง หมั่นเข้าร่วมการอบรมหรือศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการบริหารงาน 4) การแสดงทัศนคติเชิงบวก ใช้ทัศนคติเชิงบวกในการแก้ปัญหาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน 5) การรักษาสสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน สร้างวินัยในการจัดการเวลาเพื่อให้สามารถดูแลทั้งงานและชีวิตส่วนตัวได้อย่างเหมาะสม

4. ด้านมัตตัตถุญ หรือการรู้จักประมาณ เน้นที่การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด ผู้บริหารที่มีคุณธรรมนี้จะใช้ทรัพยากรโรงเรียนอย่างคุ้มค่า โดยจัดลำดับความสำคัญของงานตามความสำคัญและเวลา รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนการบริหารงานอย่างยืดหยุ่นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังส่งเสริมวัฒนธรรมการประหยัดและการใช้งบประมาณอย่างมีคุณค่าในองค์กร ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรมีแผนการใช้ทรัพยากรที่คำนึงถึงความคุ้มค่าและการประหยัด ทั้งในด้านงบประมาณและการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ 2) การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สร้างนโยบายการใช้ทรัพยากรในโรงเรียนอย่างยั่งยืน เช่น การลดการใช้พลังงานหรือการใช้อุปกรณ์ซ้ำ 3) การจัดลำดับความสำคัญของงาน วางแผนการทำงานโดยจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและเวลาที่มืออยู่ 4) การบริหารงานอย่างยืดหยุ่น ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงการทำงานตามสถานการณ์และข้อจำกัดที่เปลี่ยนไปอย่างเหมาะสม 5) การส่งเสริมวัฒนธรรมการประหยัด สร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

5. ด้านกาลัญญ หรือการรู้จักกาลเวลา คือการบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่มีคุณธรรมนี้จะสามารถวางแผนการดำเนินงานให้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการตัดสินใจในเวลาที่เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ปฏิบัติงานตามกำหนดเวลาอย่างเคร่งครัด และสามารถจัดลำดับความสำคัญของงานตามความเร่งด่วนและความสำคัญ รวมถึงมีการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การวางแผนตามระยะเวลา จัดทำแผนการดำเนินงานที่มีการกำหนดช่วงเวลาและเป้าหมายชัดเจน เพื่อติดตามผลและปรับปรุงได้อย่างทันเวลา 2) การตัดสินใจในเวลาที่เหมาะสม ประเมินสถานการณ์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมในการตัดสินใจหรือลงมือทำ 3) การปฏิบัติงานตามกำหนดเวลา สร้างวินัยในการทำงานให้ตรงตามเวลาเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและประสิทธิภาพในการทำงาน 4) การจัดลำดับความสำคัญของงาน วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของงาน โดยพิจารณาทั้งความสำคัญและความเร่งด่วน เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ 5) การประเมินผลและปรับปรุง จัดทำการประเมินผลการดำเนินงานในรอบปีเพื่อหาจุดปรับปรุงและปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลง

6. ด้านปรีสัญญ หรือการรู้จักชุมชน คือความสามารถของผู้บริหารในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน รวมถึงการทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ผู้บริหารที่มีคุณธรรมนี้จะมีการทำวิจัยชุมชนเพื่อประเมินความต้องการและความคาดหวัง อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การศึกษา ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ผู้บริหารควรเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และติดต่อกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างกัน 2) การทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน 3) การทำวิจัยชุมชน สำรวจและวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนให้ได้อย่างเหมาะสม เช่น การจัดสรรทรัพยากรการเรียนรู้หรือการจัดหลักสูตรพิเศษ 4) การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างพื้นที่และโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน 5) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน สร้างโครงการที่เชื่อมโยงความรู้และทรัพยากรระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

7. ด้านบุคคลัญญ หรือการรู้จักบุคคล เป็นคุณธรรมที่เน้นให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของบุคลากร สร้างบรรยากาศการทำงานที่เคารพซึ่งกันและกัน และส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน การยอมรับในความสำเร็จของบุคลากรและสนับสนุนทักษะของแต่ละคนจะช่วยสร้างแรงจูงใจและความเป็นเอกภาพในองค์กร ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร เปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีบทบาทในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน

2) การยกย่องความสำเร็จ ยอมรับและให้การยกย่องบุคลากรที่มีความสำเร็จ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความภาคภูมิใจ 3) การสนับสนุนทักษะเฉพาะตัว พัฒนาศักยภาพของบุคลากรตามทักษะและความต้องการส่วนบุคคล เพื่อให้พวกเขามีบทบาทในด้านที่ตนถนัด 4) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เคารพซึ่งกันและกัน สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยอมรับความหลากหลายของบุคลากร เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข 5) การประเมินและให้ข้อเสนอแนะเฉพาะเจาะจง ให้การประเมินผลงานที่ตรงประเด็นและข้อเสนอแนะที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรมีแนวทางในการพัฒนาตนเอง

จากตัวชี้วัดด้านคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาทั้ง 7 ด้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิจัย เป็นการถอดประสบการณ์การประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารมีทักษะการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในด้านการตัดสินใจ การวางแผน และการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้บริหารที่รู้จักตนเองและพร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จะมีความสามารถในการบริหารและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้บริหารจากบุคลากรและชุมชน เนื่องจากผู้บริหารที่มีคุณธรรมจะเป็นแบบอย่างที่ดี และมีจรรยาบรรณที่สูงในการทำงาน ทั้งบรรยากาศการทำงานภายในโรงเรียน การใช้ตัวชี้วัดคุณธรรมจะช่วยสร้างบรรยากาศที่เคารพและส่งเสริมซึ่งกันและกันในองค์กร บุคลากรมีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับส่งผลให้เกิดความสุขและความร่วมมือในการทำงาน โรงเรียนจะกลายเป็นสถานที่ทำงานที่น่าอยู่ ทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และลดอัตราการลาออก เสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นและผู้ปกครอง ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน การจัดการการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนานักเรียนมีคุณภาพมาก นักเรียนมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคต ทำให้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนดีขึ้น และได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคม

สรุป

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาในผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ธัมมัญญ (การรู้จักเหตุ), อุตถัญญ (การรู้จักผล), อุตตัญญ (การรู้จักตน), มัตตัญญ (การรู้จักประมาณ), กาลัญญ (การรู้จักกาลเวลา), ปริสสัญญ (การรู้จักชุมชน), และบุคคลัญญ (การรู้จักบุคคล) เพื่อเสริมสร้างทักษะการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการตัดสินใจและการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยผู้บริหารที่มีคุณธรรมจะเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างบรรยากาศการทำงานที่เคารพและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียนในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบของการวิจัยด้านต่างๆ ได้แก่ 1) การบริหารที่มีประสิทธิภาพ

ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีสติและเหตุผล นำไปสู่การบริหารที่โปร่งใสและยุติธรรมสามารถ 2) วัฒนธรรมองค์กรที่ดี สร้างบรรยากาศการทำงานที่เคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนา 3) คุณภาพการศึกษาที่ยกระดับ พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้มีจริยธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน 4) ภาพลักษณ์ที่ดีของสถานศึกษา เสริมสร้างความเชื่อมั่นจากชุมชนและสังคม สร้างชื่อเสียงที่ดีให้กับสถานศึกษา สามารถสรุปนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 3 ผลลัพธ์ตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพุทธ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ผู้บริหารที่มีคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาแสดงถึงความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและส่งเสริมจริยธรรมในองค์กร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดคุณธรรมในบริหารงานได้อย่างมีระบบ

2) ตัวชี้วัดคุณธรรมจากการวิจัยนี้ช่วยให้ผู้บริหารมีกรอบแนวทางในการประเมินและพัฒนาตนเอง รวมถึงการตัดสินใจที่มีหลักการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำเสนอและเผยแพร่ตัวชี้วัดให้กับโรงเรียนและผู้บริหารเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ

3) การเสนอตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนานั้นช่วยเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน และสร้างความเชื่อมั่นในผู้บริหารจากชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำแผนการดำเนินงานเพื่อให้การใช้ตัวชี้วัดนี้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการประเมินผลการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ตัวชี้วัดคุณธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมถึงการประเมินประสิทธิผลของการนำไปใช้ในโรงเรียนที่แตกต่างกันในบริบทที่หลากหลาย

References

- Boonmana, W., & Methawinayaras, P. (2017). An approach to enhancing ethical awareness among educational administrators: A Buddhist integration perspective. *Graduate Studies Review Journal*, 13(1), 1–15.
- Chaiyoothaphum, A. (2018). Developing ethical indicators and practices to foster desired graduate attributes in higher education institutions in the Central Region Network. *Chulalongkorn University Educational Journal*, 46(3), 15–30.
- Khaemmani, T. (2003). *Developing morality, ethics, and values: From theory to practice*. Sermsin Prepress System.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *The Thai Tripitaka: Mahachulalongkornrajavidyalaya University edition*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

- Murry, J. H. (1996). *Study of the moral aspect of leadership in an urban context* [Doctoral dissertation, University of New Orleans].
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2009). *Manual for compliance with the code of ethics for officials of the Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education B.E. 2009*. Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.
- Roonglavan, P. (2019). *A study of the demand for morality and ethics in computer science programs at the higher education level* [Master's thesis, King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok].
- Tuantoe, N., et al. (2021). Developing morality and ethics of educational administrators under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3. *Journal of Local Governance, Legal Persons and Innovation*, 7(5), 45–60.
- Welch, J. J. (1982). The leadership styles of the Massachusetts school superintendent (Doctoral dissertation). *Dissertation Abstracts International*, 43(2), 123–145.
- Wichai, P. J., & Thitipasittikorn, P. M. P. (2025). Developing community learning processes based on research: An independent Buddhist studies course for students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Journal of Educational Innovation and Research*, 9(1), 1–15.